

Вршење, повреда и заштита права

Др Ненад Тешић

САДРЖАЈ

- Вршење права и злоупотреба права.
- Повреда субјективног права: појам и врсте.
- Заштита субјективног права: правозаштитни захтев и радња, приговор
- Превентивна и реактивна заштита,
- Судска заштита (тужбе, терет доказивања, претпоставке и фикције, судске одлуке)
- Самозаштита (појам, услови допуштености, правне последице)

Злоупотреба права (1)

- Традиционално становиште Qui suo iure utitur nominem laedit - Ко своје право врши, другоме не шкоди
- Вршење права не може бити противправно
- У еволуцији права се дошло до закључка да субјективна права имају границе у свом вршењу, да се не могу вршити неограничено
- Две концепције
- Према првој субјективној концепцији, злоупотреба права је вршење права са намером да се другоме нашкоди, нанесе штета (*animus nocendi, animus turbandi*)
- Према објективној концепцији, злоупотреба права постоји када се право врши противно циљу због којег је право признато

Злоупотреба права(2)

Забрана злоупотребе права

- (1) Забрањено је вршење права из облигационих односа противно циљу због кога је оно законом установљено или признато. Чл. 13 ЗОО
- (2) Забрањено је вршење права својине противно циљу због кога је законом установљено или признато. Чл. 4, ст. 2 ЗОСПО
- У нашим законима само један вид злоупотребе права је санкционисан
- Противциљно понашање, вршење права противно циљу (објективна концепција)
- Према неким ауторима забрана злоупотребе права произилази из начела савесности и поштења, неки наводе да је такво ограничење неопходно да би се омогућио живот у заједници

Злоупотреба права (3)

- Према проф. Виднелићу Злоупотреба права је понашање налик вршењу права , а штетно другом
- Општи услови : шкођење другом и привид права
- шкођење другом је задирање у туђу правну сферу, не реди се само о прузроковању штете, довољно је да се нарушава мир лица
- Привид права понашање оног који злоупотребљава право у редовним околностима може представљати садржину субјективног права, али у конкретном случају постоји неки разлог због кога је оно правно забрањено, нпр. јер је шиканозно
- Код деликта је одређено понашање у начелу забрањено, али у конкретном случају може бити допуштено на пример услед пристанка оштећеног
- Злоупотреба права је обрнута слика деликта

Злоупотреба права (4)

- Пример копање бунара на сопственом имању тако да се пресеца водена жила и суседна парцела остаје без воде
- Бетонирање дела своје парцеле без прављења одговарајућег сливника или нагиба према унутрашњости парцела тако да се сва вода слива на суседну парцелу и односи плодно земљиште
- То што ове радње по садржини могу одговарати субјективном праву је довољно да их одвоји од деликта али није довољно за одређење шта је злоупотреба права

Злоупотреба права (Случај 1)

- Приликом одређивања накнаде за експроприсане непокретности суд неће уважити економски и функционално неоправдана улагања ранијег власника у припатке (ограде и сл.), којима је само привидно увећана вредност непокретности, у циљу остварења веће добити приликом одређивања накнаде, и поред тога што су припаци обухваћени решењем о експропријацији, јер се ради о злоупотреби права својине о чему суд води рачуна по службеној дужности.
- Најпре, суд је правилно закључио да је уочљива несразмера вредности спорних припадака-ограда и вредности стамбеног и помоћног објекта, који су и по наводима предлагача били у моменту куповине у изузетно лошем стању па су предлагачима за исте исплаћени износи који су неколико десетина пута нижи од утврђене вредности ограда.

Злоупотреба права (Случај 1)

- Све наведено и по оцени овог суда указује да се ради о злоупотреби права својине јер из утврђеног произилази да вредност ограде прелази 20.000,00 еура, да је на терену иста постављена око полусрушених објеката и око младог воћа, што са економског становишта и у функцији заштите нема оправдање, посебно јер предлагачи нису доказали наводе да је таква ограда на конкретној парцели била неопходна.

(Решење Вишег суда у Ваљеву, Гж 429/2018 од 16.8.2018. године)

Злоупотреба права – Случај 2

Злоупотреба права на подношење захтева за изузеће судије, председника суда и председника вишег суда који је поднет ради одуговлачења поступка Имајући тај податак у виду, као и чињеницу да је поред изузећа председника већа поднеском од 26.2.2008. године захтевао и изузеће председника Окружног суда, као и председника Врховног суда, туженику је очигледно циљ да коришћењем овог процесно-правног института блокира мериторно одлучивање, за дужи или краћи временски период.“

Врсте злоупотребе права (1)

- **Venire contra factum proprium**

противречно понашање (супротно ранијем)

Друга страна се оправдао поуздала у привид да право не постоји или да неће бити вршено

- Не пример закључен угово р о испоруци модерних рачунара 2018 год. по одређеној цени, продавац не нуди испуњење две године тако да купац поверује да се уговор неће не испуњавати, продавац 2020 године тражи да купац прихвати испоруку таквих превазиђених рачунара по истој цени из 2018 године.

- Разлика од застаре је у томе да код застарелости није од значаја поуздање да друга стране неће вршити своје права, већ сам протек рока

Врсте злоупотребе права (2)

Шиканозно понашање

постоји намера шкођења *animus nocendi* (врста субјективне злоупотребе права)

Власник зграде који је подигао лажни димњак да би суседу заклонио видик (нема никакав интерес) подизање зида из зависти

Тако шиканозно понашање постоји чак и ако постоји неки интерес, али се радња примарно предузима радњи шкођења

Месар који своме псу да име комшије месара који му је конкурент и да би га свакодневно називао погрдним именима

Врсте злоупотребе права (3)

Бескорисно понашање

Услов за ову врсту злоупотребе је безначајност интереса

Притом се корисност процењује објективно

Закупадавац не дозвољава закупцу да изврши корекцију на објекту иако би измена била незнатна или тражи од тешко болесног закупца да се одмах исели или није нашао новог закупца

Несразмено понашање

Закупадавац тражи још једну закупнину од закупца иако се овај иселио и оставио само неколико ситнијих ствари у стану

Врсте злоупотребе права

Неморално понашање

Nemo auditur propriam turpitudinem allegans, Нико не може имати користи од сопствене срамоте

- Не може се позивати на брак онај који га је закључио само да би добио држављанство или да би изграо друге наследнике
- Дужник наведе повериоца да не подноси тужбу против њега а касније поднесе приговор застаре ,
  - Муж наговори жену да промискуитно понашање, а потом поднесе захетев за развод брака из тог разлога
- Различит врсте злоупотребе права се често преплићу па није јасно о којој врсти злоупотребе је реч без обзира на квалификацију такво понашање не правно неприхватљиво

ОИЗ 1888

ОИЗ нормирао забрану злоупотребе права пре Немачког грађанског законика

Одредба члана 1000. ОИЗ прописивала је забрану шиканозног вршења права: „Ни својим се правом служити немош', тек другом на штету ил' досаду“..:

„Ни у праву своме не терај мак на конац“. (чл 1014 ОИЗ) Одредбе су допуштале да се протумаче и тако да вршење права које само („тек“) штети или смета другоме, односно, које само шкоди другоме, а не користи титулару, те да тако протумачена буде искоришћена као основ за забрану бескорисног вршења права...:

„Ко год ради или врши што је властан радити, он никога не вријеђа, па је без одговора баш и онда кад би од тога коме другоме и какве штете било. Ипак, он треба да, вршећи своје право, не пријеђе границе своје области, нити учини што противно правилима благонаравља или поштења“. (члан 943 ОИЗ). Ова одредба је забрањивала неморално и неправично

Повреда субјективног права

- Повреда постоји ако неко због туђе радње или догађаја не може или само отежано може да врши своје право (повреда права у ужем смислу) или када је вршење права у опасности ако је угрожено (повреда права у ширем смислу)
- Повреда права у ужем смислу, одузимање ствари, уништење ствари (губитак права) или њено оштећење, неовлашћено објављивање туђег ауторског дела или неког његовог дела
- По правилу до повреде долази људском радњом нпр. бацање камена које проузрокује штету, али може и догађајем напад животиње за коју одговара њен ималац или ако је у питању дивљач ловачко друштво које је корисник ловишта
- Поверода у ширем смислу угрожавање (припрема се приказивање ауторског дела адаптираног без саласности аутора

Правозаштитни захтев

Захтев да се од лица које је повредило право тражи онакво понашање које је потребно да би се остварио интерес коме служи повређено право, на пример враћање одузете ствари

Захтев се може истицати путем суда тужба захтев за привременом мером или вансудки самозаштита

Правозаштитене радње на пример одбрана од напада животиње или задржавање закупчевих ствари док овај не плати закупнину

Приговори

Приговор је право да се одбије испуњење правозаштитног захтева

По трајности дејства

перемпторни приговор приговор преклузије приговор застаре
и дилаторни приговор закупца да још није протекао закуп

По разлогу неоснованости захтева

Негаторни приговори да правон није ни настало

Укидни приговори право је престало на пример одрекао се права
на накнаду штете

Одложни приговори да је захтев преурањен пошто потраживање
није доспело

Код неких приговора се указује суду на оно што треба да узме у
обзир по службеној дужности нпр. да је посао ништав, а негде
само на оно што се узима у обзир на захтев странке нпр. да је
уговор рушљив да је потраживање застарело

Реактивна и превентивна заштита

Код реактивне заштите се од суда тражи да наложи радњу уклањања повреде, на пример

Реституција на пример код неоснованог обогаћања

Компензација нпр. накнада штете у новцу

Уклањање неког стања створеног повредом враћање ствари тужиоцу по реивиндикационој тужби, рушење бесправно изграђеног објекта, Уклањање спорних снимака са новинског сајта и сл

Превентивна заштита се огледа у спречавању радње повреде

Actio negatoria i quasi negatoria (код интелектуалних и личних права)

Забрана објављивања фотографија

Забрана наставка неке радње нпр. забрана наставка грађења,

Код заштите државине будућа радња не може представљати сматање поседа (нема превентивне заштите)

Судска заштита

- Заштита права се од суда тражи путем тужбе. Кључан део тужбе је петитум (тужбени захтев) да се туженом наложи плаћање или да му се забрани нека радња

-Кондемнаторне (извршне), нпр. тужба за накнаду штете

-Конститутивне (преображајне) нпр. тужба за поништај
рушљивог посла

-Декларативне (утврђујуће) тужба за утврђење ништавости

Онај који нешто тврди мора то да докаже *actori incumbit probatio*

Терет доказивања је *onus probandi* је углавном на тужиоцу,
тужилац најпре мора доказати легитимацију да је он активно а
тужени пасивно легитимисан, тужени доказује основаност
приговара

На неке ствари суд пази послужбеној дужности на пример
преклузија

Врсте судских одлука одговарају врстама тужби

Терет доказивања

- Онај који нешто тврди мора то да докаже *actori incumbit probatio*
- Терет доказивања је *onus probandi* је углавном на тужиоцу, тужилац најпре мора доказати легитимацију да је он активно а тужени пасивно легитимисан, тужени доказује основаност приговара
- На неке ствари суд пази послужбеној дужности на пример преклузија
- Врсте пресуда одговарају врстама тужби
- У неким случајевима на пример код државинске тужбе судска одлука је решење
- Од приговора треба разликовати противзахтев на пример тужилац тражи повраћај ствари а тужени накнаду трошкова држања

Правне претпоставке

- **Обориве претпоставке** (*praesumptiones iuris tantum*) – право допушта да се упркос постојању основа докаже супротно претпоставци
  - муж мајке је отац детета рођеног у браку (пресумција брачности детета)
- **Необориве претпоставке** (*praesumptiones iuris et de iure*) ако су основ и пресумција у таквом односу да у присуству основа није допуштено доказивање супротног, мада је само вероватно да стварно стање заиста одговара оном из претпоставке
  - претпоставка да су деца до 7 година неспособна да расуђују
- ако постоји основ претпоставке важи и пресумција без потребе да се доказује и без могућности да се докаже супротно

Фикције

- Фикције су непостојеће чињенице за које се узима да постоје (није а сматра се да јесте), и постојеће чињенице за које се узима да не постоје (јесте а сматра се да није).
- **фикција ненаступања услова** – *фингира се да услов није наступио, мада јесте, уколико је његово наступање несавесно изазвао онај чије право настаје остварењем услова*
- **фикција рођења** – *да је још нерођено дете већ рођено, иако није у часу оставиоачеве смрти*
- **код фикције је за њено важење нужно да постоје неке стварне чињенице – основ фикције, басис**
  - када основ фикције постоји фингирану чињеницу нема потребе доказивати, нити је допуштено доказивати супротно њој и позивати се на стварно стање,
    - *правни режим фикција једнак је, ономе необориве пресумције*
      - *разлика између фикције и необориве пресумције само фактичка*
        - *у случају фикције не постоји могућност да је и стварно онако како се узима, у случају необориве пресумције то није искључено*

Вансудска заштита

Титулар своје право може штитити и ван суда

Самозаштита је легитиман изузетак од правила да се субјективно право штити у суду

Услови:

Да је право које се штити ликвидно право

- Недостижна судска заштита
- Потребан и примерен начин
- Одсуство очигледне несразмере
- Довоља је Природна воља

Облици вансудске заштите

Самопомоћ хитно потребна радња повређивања туђег добра да би се обезбделио сопствено право.

-Оштећени задржи штетника који му је ударио аутомобил до доласка полиције

Нужна одбрана хитно потребна радња повређивања туђег добра да би се одбио актуелни противпрани напад

-Неко удари човека који насрће на њега, или отера лопове који секу његову шуму

Крајња нужда

хитно потребна радња повређивања туђег добра да би се уклонила опасност на пример неко се одбрани од туђег пса и сл.

ИЗВОРИ:

- Предавања су највећим делом заснована на систематици и материји изложеној у уџбеницима:
- Владимир Водинелић, Грађанско право, Увод у грађанско право и Општи део грађанског права, Београд, 2012.
- Драгољуб Стојановић, Оливер Антић, Увод у Грађанско право, Београд 2004.

- **ХВАЛА НА ПАЖЊИ**